

„ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА“

Вип. 23

Р. 1923

А. П. Чехов.

На битому шляху

(Барин)

драматичний етюд на 1 дію

переклав: О. С.

Додаток до 5 ч. „Театрального Мистецтва“ за 1923 р.

ЛЬВІВ 1923.

Друкарня Ставропігійського Інституту.

Видавництво „Русалка“.

А. П. Чехов.

На битому шляху

(Барин)

драматичний етюд на 1 дію

переклав: О. С.

Львів 1923.

Друкарня Ставропігійського Інституту.

Видавництво „Русалка“.

ДІЄВІ ОСОБИ.

Тихон, шинкар.

Семен Сергієвич, зруйнований поміщик.

Марія Юріївна, його жінка.

Сава, дід подорожній.

Назариха } прочанки.

Химка }

Федір, перехожий, з фабричних.

Юрко Мерик, бродяга.

Кузьма, переїзжий.

Поштар.

Фурман поміщиці.

Прочане, прочанки та інші постояльці.

Шинок. Праворуч шинквас і полиці з пляшками. Просто двері. По долівці та лавах сидять, лежать, сплять прочане та подорожні. Темна ніч. Чути гуркіт грому. Доц.

ЯВА 1.

За шинквасом Тихон — шинкар. На одній з лав лежить Федір, грає на гармонії. Біля нього, зодягнений в літнє панське пальто, сидить Семен Сергієвич, далі біля них: Сава, Назариха, Химка.

Химка. Штозхни, сестро, діда... Чи живий ще?

Назариха. Чоловіче Божий!! Га? Живий ще? Помер?

Сава. Чого вмирати? Живий, матінко. Закрий меві, серце, ноги... Ось так... Праву більше. Ось так, матінко, дай тобі Боже здоровля, тай довгого віку...

Назариха (*закривши ноги*). Спи, дідуся, спи!...

Сава. Який тут сон... Булоб террівня перенести муки, а спати, матінко, то і не треба. Не заслужив я, грішник великий, спокою від Бога... Що це за гомін, матінко?

Назариха. Грозу Бог посилав. Вітер вие, а дощик так і сипле по стрісі і у вікна, як горохом дрібненьким. (Грім). Чуєш? Свят, свят, свят!

Федір. І гримить, і гуде, і шумить, і кінця краю нема. Гу-у-у... ніби ліс гомонить... Гу-у-у... вітер, як собака вие (шулитьсья). Холодно! Одежа мокра, хоч викрути! (Тихо грає). Розмочла моя гармонія, ніякої музики нема, а тоб я вам таку концертну отшпандорив, що держись шапка. Чудесно! Кадрель ежелі, чилі польку, чи какой куплет, все можу... В городі, в господах коридорних при грандітелі був, грошей нажив, а в разсужденії гармонії всі ноти превзошол. І на гитарі вмію.

Голос з кутка. Дурень! Дурниці і плете. Федір. Від дурня чую. (Павза).

Назариха (до діда). Тобіб, дідусю, в теплі полежать, ноги погріти. (Павза). Дідусю! Чоловіче Божий! (Штовхає). Вмирати збіравшся?

Федір. Тиб, діду, горілочки випив. Примерао ти випеш, а воно в животі погорить, погорить і від серця нудьгу відтягне... Вищий!

Назариха. Не вихваляйся, хлопче! Старий може Богу душу віддає, в гріхах кається, а ти такі дурниці плетеш... та ще з гармонією... Кинь музику! Очи твої безсоромні...

Федір. А ти чого пристаєш до нього? Йому й так тяжко, а ти... бабячі бридні... Дід, як праведний, не може тебе вилаять, а ти зраділа, що він тебе дурну слухає... Спи, діду, не слухай! Хай говорять, а ти плюнь... Бабський язик — як той вінник — вимете з хати і хитрого і мудрого. Плюнь! (Здивовано). Та й плохий же

ти! Чисто, як мертвий шкiлет! Нiякої живності. Може і справді поміраєш?

С а в а. Чого вмірати? Борони Боже! Відпочину трошки, тай далі посуну. Не допустить Мати Божа в чужу землю лягти.. вмру дома...

Ф е д і р. Чого тебе занесло сюди? Все пішки?

С а в а. Пішки, парубче. Був у Тихона Задонського, а тепер іду в Святі Гори... А далі, як буде на те Божа воля — в Гадес... Звідти, кажуть, в Єрусалим дешево відправляють... Ніби то кажуть за 21 карбованець...

Семен Сергієвич (*підходить до шинкаря*). Ще раз прошу! Дай, Христа ради.

Ф е д і р. Головне в городі, щоб чистота була. Єжелі курява — поливають, єжелі болото — чистить... Щоб дома були височенні.. театр, поліція, звозики, которі... Сам жив по городах.. понімаю..

Семен Сергієвич. Чарочку... Ось цю.. маненьку.. В борг! Віддам!

Ш и н к а р. Іди, іди!

Семен Сергієвич. Ну, прошу, зділай милость!

Ш и н к а р. Іди!

Семен Сергієвич. Ти мене не розумієш... Зрозумій ти.. мужик.. коли в твоїй дерев'яній голові є хоч кранля того, що зветься: мозок.. не я прошу, а.. нутро, висловлюючись по твоїйому, по мужичому, — нутро просить!.. Хворість моя просить.. Зрозумій!..

Ш и н к а р. Не мого розуму діло.. Звертайсь до лікаря.. Іди!

Семен Сер. Коли я не вип'ю зараз, зрозумій ти це, коли я не вдовольню своєї жаги, то я на злочинство... Один Бог знає, що я можу зробити. Бачив ти, хамуло, на своїм шинкарському віку багато п'яного люду, то певне ти й досі не уявляєш собі, що то за люде? Це хворі!.. На ланцюг посади, бий, ріж, а горілки дай! Ну, я тебе благаю! Зділай милость! Боже мій, як я звижаюсь.

Шинкар. Гроши давай, тоді і горілка буде.

Семен Сер. Де ж я їх візьму? Все пропив! Все до чиста. Що я можу тобі дати? Пальто лишилося тільки... але я не можу його віддати. Воно на голому тілі... Хочеш шапку? *(Здіймає шапку і подає шинкареві).*

Шинкар *(оглядаючи шапку)*. Гм... Не кожна шапка — шапка... Дірок, як в решеті..

Семен Сер. *(сміється)*. Дворянська! По вулиці можна ходити та перед мамзелями скидати: „Здоровствуйте, прощайте! Як поживаєте!..“

Шинкар *(віддає шапку)*. І даром не хочу... Сміття!..

Семен Сер. Не подобається? В такім разі дай на борг! Буду вертати з города, принесу тобі твого пятака... Подавись тоді ним! Подавись! Нехай він тобі поперек горла стане. *(Кашляє)*. Ненавижу!..

Шинкар *(стукає кулаком)*. Чого вязнеш? Якій ти чоловік? Чого прийшов?

Семен Сер. Випить хочу! Не я хочу, хворість моя хоче! Зрозумій!

Шинкар. Не виводь мене з мого терціння! Швидко в степу будеш!

Семен Сер. Що ж мені робить? (відходить)
Що ж робить? (замислюється).

Химка. Це тебе нечистий підбурює. Ти плюнь, паночку... Він тобі окаяний шепче: випий! випий!.. А ти йому: не вип'ю! не вип'ю! Відче питься!

Федір. А в голові тру-ту-ту... Живіт підвело... (Сміється). Не свій ти, ваше б — діє... Лягай, сні!.. Чого опудалом серед шинку стоять. Не город!

Семен Сер. (зі злостью). Мовчи! Тебе не питають, осел!

Федір. Ти говори, говори, та не заговрюйся. Вачили ми таких... Багато вас тут вештається! В отношенії осла, як заїду в ухо, то завивш сильніш від вітру. Сам осел! Дрантя! (Паваза). Свиноота!..

Назариха. Дід може молитися, душу Богу віддає, а вони нечестиві один другого зачипають... та слова рижні... Соромітники!..

Федір. А ти, стара кочерга, коли в шиньок зайшла, не скимли... В шинку і шинкарський звичай.

Семен Сер. Що мені робить? як дати йому зрозуміть? Яке ще потрібне красномовство (до шинкаря). Кров запеклась у грудях! Дядьку Тихоне! (плаче). Дядьку Тихоне!..

Сава (стогне). Стріляє в ногу немов кулею вогневою... Матінко!

Химка. Що, дідусю?

Сава. Хто це плаче?

Химка. Пан,

С а в а. Попроси його, нехай і за мене пролле сльозу, щоб не довелося помирати на чужині.. Молитва слізми скоріш до Бога дійде.

Семен Сер. Не молюся я, діду! Не сльози то! Сок. Здавило мою душу і сок тече.. (*Сідає біля діда*). Сок.. Та де.. Не зрозуміти вам. Не зрозуміти, діду, твому темному розумові.. Темні ви люде!..

С а в а. А деж світлх взяти?

Семен Сер. Єсть, діду, світлі.. Вони б зрозуміли..

С а в а. Єсть, єсть.. Святі світлими були.. Вони всяке горе розуміли.. Ти їм і не кажи, а вони зрозуміють.. В очи тобі подивляться.. І так тобі втішно, радісно після їхнього зрозуміння, немов і горя не було, — як рукою зняло!

Федір. А ти що.. бачив святих?

С а в а. Приходилось, парубче.. На землі всякого народу багато. Єсть і грішники, єсть і святі..

Семен Сер. Нічого не розумію! (*Різко встає*). Балачки треба розуміти, а в мене хіба єсть розум? У мене єсть інстинкт, жага! (*Підходить до шинквасу*). Тихоне, возьми пальто! Розумієш? (*хоче зняти*) Пальто..

Шинкар. А під пальтом що? (*Дивиться під пальто*). Голе тіло? Не здіймай, не візьму.. Не хочу гріха брать на душу. (*Входить Мерик*).

ЯВА ІІ.

Ті ж і Мерик.

Семен Сер. Гаразд! Я гріх беру на себе! Згоден?

Мерик (*Мовчки знімає свиту. За поясом сокира*). Кому холодно, а медвідю та незнавшому батька і матери завжди гаряче. Аж упрів. (*Кладе біля себе сокиру*). Доки витягнеш ногу з болота, так з тебе відро поту стече. Одну ногу витягнеш, друга загрузне.

Химка. А так... Ріднесенький!.. дощик не меньший?

Мерик (*подивився на неї*). З бабами не розсуждаю. (*Павза*).

Семен Сер. (*до шинкаря*). На себе гріх беру!.. Та, ти чуєш, чи ні?

Шинкар. І слухати не хочу, відчепись!

Мерик. Тай темнота, неначе хто дьогтем небо вимастив... Носа свого не побачиш... А дощ в лице так б'є, наче сніг в хуртовину.

Федір. Для вашого брата, розбійника, це - перве діло. Звір хижий ховається, а для вас свято.

Мерик. А которий з вас говорить такі речі?

Федір. Дивись... коли очи не повилазили.

Мерик. Так і захишем.. (*підходить до шинкаря*). Здоров був, мордатий! Чи не пізнав?

Шинкар. Коли вас, п'яниць, що ходять по бітому шляху пізнавати, то треба, щоб в лобі було не дві, а десять дірок.

Мерик. А ти придивись гарненько... (Павза)

Шинкар. А... пізнав... Скажіть на милість! По очах пізнав. (Подає руку). Андрій Полікарпенко?

Мерик. Був Андрій Полікарпенко, а вині Юрко Мерик...

Шинкар. Чого це так?

Мерик. Якого пашпорта Біг дав, так і пишемось.. Вже місяців зо два, як Мерик. (Грім. По кутках чути: „свят, свят, свят!“) Ррр... Гуркоти, не злякався. (Роздивляється по хаті). „Борзих“ нема?

Шинкар. Де там у чорта „борзі“.. все більше комашня.. Люде маленькі... „Борзі“ на перинах сплять. (Голосно). Люде, добрі стережіть кешені та одержу, бо шкода... Лихий чоловік! Вкраде!

Мерик. Ну грошики хай бережуть, як єсть, а що торкається одержу — не візьму. Ховать нікуди... Забув мішок.

Шинкар. Куди нелегка несе?

Мерик. На Кубаньщину..

Шинкар. Ого-го!

Федір. На Кубаньщину? Ій Богу! Гарні місця. Такий край, що і ві сні не побачиш, хоч три роки спи.. Роздолля. Говорять птиці, звіря всякого і.. Боже ти мій. Трава росте цілий рік, люде душа в душу, землі дівають нікуди.. Начальство, кажуть.. мені недавно їден салдатік.. каже... говорить.. по 100 десятин на душу дають... Щастя!.. Побий мене Бог.. правда!

Мерик. Щастя!.. Щастя за спиною ходить... Його тільки не видно.. Як локіть укусиш,

то щастя побачиш... Дурниці... (Оглядає лави і присутніх). Неначе опочивок арештантський... Здорова біднота!

Химка (до Мерика). Які злі очища... В тобі, чоловіче, ворог сидить... Ти на нас не дивись.

Мерик. Здорова біднота!

Химка. Відвернися! Свят, свят, свят! (Штовхає діда). Діду, на нас злий чоловік дивиться... Попортить ріднесенькій (до Мерика). Відвернись, кажу, гаспид!

Сава. Не зачепить, матінко, не зачепить... Бог не допустить.

Мерик. Здорові люде добрі! (Здвигує здивовано плечима) Мовчать?! Не спите ж ви косолапі? Чого ж мовчите?

Химка. Відверни очища! Пику діавольську заховай!

Мерик. Мовчи, ти стара кочерга! Не пикою діавольською, а ласкою та добрим словом хотів привітати долю гіркую! Неначе мухи тулиться від холоду — ну жаль взяв, хотів добре слово вимовити, бідноту приголубити, а ви пики відвертаєте! Що ж? І не треба! (Підходить до Федіра). Звідкіля будеш?

Федір. Тугешній... Хомоньвзького за воду... цегляного...

Мерик. А ну лише встань!

Федір. Ну? (Підіймається).

Мерик. Вставай! Зовсім вставай, я тут ляжу...

Федір. Я... як... Твоє місце, чи що?

Мерик. Мое... Піди лягай на землю.

Федір. Проходь, прохожий! Не спужався,

Мерик. Ну, не базікай... Нарікають на тебе будеш, дурний ти чоловіче!

Шинкар. Не сперечайся парубче. Плюнь!

Федір Яку ти маєш повну праву? Витріщив баньки і думаєш, злякався... (Збирає своє манаття, відходить і стелить собі на землі). Чорт! (Лягає і закривається з головою).

Мерик (стелить собі на лавці). Стало буть не бачив ти чорта, коли мене ним обзиваєш! Чорт не такий! (Лягає і кладе біля себе сокиру). Лягай, дружиновко!.. дай, я тебе закрию, тепліш буде!

Шинкар. Сокиру де взяв?

Мерик. Вкрав... Украв, а тепер ношусь з нею, як дурень з писаною торбою — і кинути шкода і подіти нікуди... Як жінка осоружня... Так... (Закривається). Чорт, брат, не такий...

Федір (висовує голову). А який?

Мерик. Він, як пара, дух... Дмухнути ось... (дмухає) такий і він. Бачити його ніяк не можна. Голос з кутка. Як під борону сядеш, то і побачиш..

Мерик. Сидів, та не бачив... Баби брешуть... Ні чорта не побачиш, ні лісовика, ні мерця... Око не так Бог сотворив, щоб все побачити можна... Коли малим був, навмисне по ночі в ліс ходив — лісовика побачить.. Голосю, голосю, бувало, що єсть духу, кличу лісовика — і очима не моргаю: дурниця всяка ввижається, а лісовика не бачив.. На кладовище ходив по ночі — на мерців подивиться — брешуть баби... Всяку звірятину бачив, а що небудь страшного — ось: чорта з'їш — не побачиш. Око не те..

Голос з кутка. Буває так, що і побачиш... В нашому селі один хазяїн патрив кабана.. Роспоров живіт, а відти, як вискочить...

Сава. Діточки, ви мої, не згадуйте нечи стого... Гріх, мої любі!

Мерик. А-а-а!.. Сива борода! Шкилет! (*Сміється*). Не треба на кладовище ходити, свої мерці з під долівки вилазють... Гріх... Не з вашим дурним розумом людей повчать! Нарід ви темний.. (*Запалює люльку*). Батько мій був селянин, простий, теж любив, бувало, повчать. Ось раз накрвав, в ночі, у попа, мішок яблук, приносить до дому, тай каже: „Виж, дітки, дивіться, до Спаса не їжте — бо гріх...“ Так і ви... Чорта згадувать гріх, а чортихатись можно. Ось, хоч би оця стара кочерга (*показує на Химку*). В меві ворога побачила, а, певно, сама на своїм віку з-за бабських дурощів разів пять чорту душу оддавала.

Химка. Тпфу, тпфу, тпфу! З нами хрест святий. (*Затуляє обличчя руками*). Діду!

Шинкар. Чого лякаєш? Зрадів! (*Двері стукають від вітру*). Господи!.. От, вітер так вітер!

Мерик (*потягується*). Ех, силу б свою показать... (*Двері знову стукають*). З вітром би.. оцім вітром помірятись! Не зірвать йому ціх дверей, но я, як схочу, шинюк з корнем вирву! (*Встає і знову лягає*). Нудьга!

Назариха. Молись, бузувіре! Чого гедзгаєшся?

Химка. Не чипай його! Хай йому, аби що... Знову на нас дивіться... (*до Мерика*). Не дивись, лихий чоловіче! Очи-то, очи... немов у чорта перед хрестом!..

Сава. Хай дивиться... Читай молитви і не пристає...

Семен Сер. Ні, не можу! Не сила моя! *(Підходить до шинквасу)*. Послухай, Твхосе, в останній раз прошу... Пів чарочки!

Шинкар *(хитає головою)*. Гроши!

Семен Сер. Боже мій! Я ж тобі вже казав! Все пропито! Звідки ж я візьму? Невже ти збіднієш, коли даси в борг краплю горілки? Чарочка стоїть тобі шага, мене ж визволить від муки, страждання! Мучусь! Не примха це—страждання! Зрозумій!

Шинкар. Розкажуй кому іншому... Іди, ось, проси добрих людей, хай підвесуть, Христа ради, а я Христа ради тільки хліб подаю.

Семен Сер. Здирай ти з них бідних, а я... вибач... Не мені їх оббирати! Не мені... Розумієш? *(Стучить кулаком)*. Не мені... *(Павза)*. Гм... почекайте ж... *(Звертається до прочан)*. А справді ідея, люде добрі! Жертвуйте пятака! Нутро просить! Хворий!

Федір. Бач його... Жертвуйте... Хламідник... А водиці не хочеш?

Семен Сер. Яким соромом я покриваю свою годову! Який сором!.. Не треба!.. Нічого мені не треба!.. То я — пожартував!..

Мерик. Не випросиш у нього, барин,.. відомий зажер... Чекай, у мене десь був завалющий пятак... В двох косушку вип'ємо.. *(шукає по кешенях)*. Чортяка... застряг десь... Здається, недавно щось брязкотіло в кешені... Ні, нема... нема... Таке твоє щастя. *(Павза)*.

Семен Сер. Не випити мені не можна... інакше я злочинство яке зроблю... життя своє страчу... Що робити, Боже мій! (*Дивиться у двері*). Піти хіба? Піти в цю темряву, куди?.. світ за очі...

Мерик. Що ж ви, святі люде, не повчаєте його... А ти, Тихоне, чом на двір його не виженеш... Він же не заплатив тобі за нічліг... Жени його, жени в шик! Ех, жорстокий тепер став нарід... Нема в нім лагідности, доброти... Лютий нарід. Потопає людина, а їй кричать з берега: „потопай, чоловіче добрий, та скоріш, бо дивиться ніколи, день робочий!..“ А щоб кивуть йому шnurка і говорити нічого... Шнурок гроші стоїть..

Сава. Не обсудидай, чоловіче добрий!

Мерик. Мовчи, старий вовче! Лютий ви нарід. Іроди! Душопродавці! (*до Тихона*). Іди сюди, здійми мені чоботи! Живо!

Шинкар. Бач, як розійшовся. (*Сміється*). Ужасть!

Мерик. Іди! Тобі говорю! Живо! (*Павза*). Чувш тв, чи ні? До стіни говорю? (*Підіймається*).

Шинкар. Ну, ну... Годі...

Мерик. Я хочу живоглоте, щоб ти мені, злиденному бродязі, чоботи зняв.

Шинкар. Ну, ну... Не сердься! Іди, випий чарочку... Іди випий!

Мерик. Люде добрі, чого я хочу? Щоб він мене горілкою частував, чи я хочу, щоб він мені чоботи зняв? Невже я обмовився, не так сказав? (*до Тихона*). Ти, стало быть, не дочув? Почекаю хвилину, може дочуєшся. (*Між присутними не*

велике хвилювання. Підіймаються і дивляться на шинкаря, та Мерику. Пауза).

Шинкар. Нечистий тебе привіс. (Виходить із-за шинквасу). Барин який знайшовся! Ну, давай! (Здіймає з Мерики чоботи). Каїнове кодрло...

Мерик. Ось так... Постав їх рядком... Ось так... Іди!..

Шинкар (Пішов за шинквас). Надто ти любиш вигадувать! Вигадай ще що небудь, то скоро вискочипш відси! (До Сем. Сер. котрий знов підходить до шинквасу). Ти знов?

Семен Сер. Бачипш я, пожалуй, можу дати тобі одну золоту реч... Коли хочеш, я тобі дам..

Шинкар. Чіого тремтиш? Кажи товком.

Семен Сер. Хоч це і погано з боку боку, але щож робити? Я відважуюсь на цей гидкий вчинок, тому, що я несамовитий... Мене і на суді виправдали би... Візьми... але тільки з умовою, повернути мені, коли буду вертать з города... Даю тобі при свідках... Павове, будьте свідками. (Достає з пазухи золотий медальон). Ось він. Портрет треба б вийняти, та нікуда його покласти: я весь мокрий... Ну, бери, грабуй з портретом!.. Тільки ось що... ти пальцями своїми не дотикайся портрета... прошу!.. Я... голубчик, був з тобою незвичайним... але ти вебач і... не торкайся пальцями. Не дивись своїми очима на це обличчя. (Дає шинкареві медальон).

Шинкар (приглядається до медальону). Крадений годинничок... Ну... хай!.. Пий! (Наливає). Пий!

Сем. Серг. Тільки ти пальцями... не тее... (Пе помаленьку, консульсійно).

Шинкар (відкриває медальон). Гм... Мадама... Де це ти підхопив таку? Га?

Мерик. А покажи! (Йде до шинкаря). Дай подивитись!

Шинкар (відхиляє його руку). Куди лізеш? З моїх рук дивися!

Федір (підходить). Дай і я подивлюся (До шинкаря підходять з різних боків. — Група).!

Мерик (сильно двома руками держить руку шинкаря з медальоном; мовчки дивиться на портрет. Павза. Сем. Серг. в цей час н'є). Гарна чортиця.. З панів!..

Федір. З баринь... Личико... Га? Очи.. Відсунь руку, не видно... Волосся по самий пояс.. Чисто.. як жива... Говорити збирається.. Павза):

Мерик. Для слабодужого чоловіка це... погибель. Сяде ось така... руки на шию і.. (махає рукою) пропав ти!..

(За лаштунками чути голос Кузьми. „Тррр! Стій тетеря!“ Входить Кузьма).

ЯВА ІІІ.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (входячи). Стоїть шиньочок при дорозі... ну, як його проїхати і не зайти? Пова батька рідного в день проїдеш і не заметиш, а шиньочок і у чорну ніч за сто верст побачиш!.. Розійдись, хто в Бога вірує... Ну! (Стукає пятаком по шинкасі). Чарочку настоящої! Живо!

Федір. Бач його!.. Чортяка.. Як з пекла вирвався.

Шинкара. Руками не розмахуй! Поперевертаєш..

Кузьма. На те їх Біг дав, аби ними розмахувать... А тут нема куди й обернутись, хай вас курка брикне.. Дощу полякались.. ніжне створіння!.. (п'є).

Химка. Злякавсья, добрий чоловіче, коли в дорозі отака ніч захопить. Тепер, хвалити Бога по дорозі сел, та хуторів багато, в куди від непогоди заховатись, а раніш, не доведи Боже, що було.. Сто верст пройдеш і ні села ні хутора ні хатинки не побачиш, так і заночуєш на землі..

Кузьма. А давно, бабусю, як по світі вештавсья?

• Химка. Восьмий десяток!

Кузьма. Восьмий десяток! Скоро доживеш до воронього віку. (Дивиться на Сем. Серг.) А це що за птиця? (Иридиелляється). Барин!

(Семен Серг. пізнає Кузьму і засоромившись, іде в куток, сідає на лаві).

Кузьма. Семен Сергіївич! Невже це ви? Га? З якої речі ви в цьому шиньку? Невже ваше місце тут?

Сем. Серг. Мовчи!

Меряк (до Кузьми). Хто це?

Кузьма. Страдник нещастний.. (Первово ходить) Га? В шиньку.. скажіть на милость. Обідраний! П'яний! Я стрівожений... збентежений.. (Говорить до Мерика шепотом). Це наш барин.. наш поміщик, Семен Сергіївич.. Бачиш який?..

На що він тепер звівся?.. Ах! Ах! То-то бо й є... до якого положення цягнуто... Налий по ще! (П'є) Я з його села, може чув, за 200 верст відсіля, в Юр'євському повіті. Кріпаками у його батька були... Шкода!

Мерик. Багатий був?

Кузьма. Великий...

Мерик. Процвіндри в батьківщинау?

Кузьма. Ні, судьба, чоловіче добрий.. Бария був великий, багатий, тверезий... (до шинкаря). Певно і сам не раз бачив, як повз твій шиньок в город їздив. Коні чудові, коляска на лісорах... первий сорт!.. Пять тройок держав. Років пять назад, памятаю, їде, ось тут, через Микишкинський порон і замість пятака—карбованця викидав... Ніколи, каже, здачи чекати... О!..

Мерик. Стало быть з розуму стерявся.

Кузьма. Ні! ніби розум і при ньому... Малодушність! З жиру... Перша причина — з-за баби... Полюбив він, сердешний, одну городську, і представилося йому, що кращої нема на цілому світі... Полюбилася ворона гірше ясного сокола. З благородних дівчина... не те, щоб там яка педутяща... а так... вертуха... хвостом: круть! круть! Очима — морг! морг!.. І все сміється, і все сміється! Розуму ніякого... Панам це подобається, по їхньому розумная, а по нашому, по мужичому — за хвіст, — та за двері... Ну... полюбилися і пропадай ти доля панська! Почав з нею шурмури... то те, то це... чай, сахар, прочее.. на човні цілу ніч їздють.. на фортепявах...

Семен Сер. Не розкажуй Кузьма! Для чого? Яке їм діло до мого життя?

Кузьма. Вибачте, ваше б-діє, я небагато, не все.. Розказав, тай буде з вих... Я тришечки.. потому що, бачите, стривожений.. Очинно стривожений.. Наллї! (п'є).

Мерик (напів шепотом). А вона його любила?

Кузьма (напів шепотом, а потім переходить в звичайний тон). Як же не любити? Пан не аби який.. Полюбиш, коли тисячу десятин посідає, та грошей кури не клюють!.. Сам такий поважний, сановитий, тверезий.. всяке начальство, ось, як я тебе, за рунку трясє.. (бере Мерика за руку). „Здравствуйте, прощайте, милости просимо...“ Оце ж раз над вечір іду я через панський садок.. А садок.. Ой-ой-ой! Верствами міряй!.. Іду потихеньку, дивлюсь, аж це вони сидять на лавочці і одні одного цілують (показує як). Він її раз, а вона зм'я, його два! Він її за білу ручку, а вона вся.. тулиться, так і тулиться до нього.. щоб її.. „Люблю, говорить, тебе Сеня...“ А Сеня, мов окаяняний, ходить з місця на місце і щастям вихваляється.. Тому карбонець, тому два.. Мені на коня дав... Всім, на радощах, борги простив..

Семен Сер. Ох!.. ну для чого розказувать... У цих людей нема ніякої жалости.. Бодиче!..

Кузьма. Я не все.. я тришечки.. Просють!.. Чому ж о.. стілечки (показує на чарці) не розказать?... Ну, ну, я не буду.. коли сердитесь, не буду.. Мені наплювать на їх..

(Чути поchtовий дзвінок).

Федір (*шепотом*). А ти не кричи... потихеньку...

Кузьма. Та я й так потихеньку... Щож, коли не розриває... Та і розказувать більш нічого... Побрались — і все... більш нічого і не було. Налий-кось ще (*п'є*). Не люблю п'явства!.. Ось в самий раз, після вінця, коли молодим за стіл сідять, — вона, молода значить, візьми та вічи в кареті (*шепотом*)... В город, до аблаката махнула... до полюбовника... Га? Яка?.. В самий той мент!.. Та за це... убить за маво!.. Налий! (*п'є*).

Мерик (*задумливо*) Так... Ну, щож далі?

Кузьма. Очманів... Ось як бачиш почав муху заливать, а тепер кажуть до чмелів дійшов... То були мухи, а тепер чмелі... І до цього часу любить... Подивись... любить!.. Певно йде тепер в город хоч одним оком на неї глянуть... Подивиться і назад... (*До шинку під'їзжає пошта. Поштар входить і п'є*).

Шьякар. А сьогодні пошта спізналася.

(*Поштар мовчки розплачується і виходить. Пошта від'їзжає*).

Голос з кутка. В таку погоду ограбувать пошту — раз плюнути.

Мерик. 35 літ живу на світі, а пошти не грабував. (*Пауза*). Вже поїхала... пізно... пізно...

Кузьма. Каторги скортіло попробувати?

Мерик. Люде грабують і не пробують... А хоч і каторга! (*Різко*) Ну, так що ж далі?

Кузьма. Ти все про нещасного?

Мерик. А то про когож?

Кузьма. Друга причина, звідки розореніє пішло, це, люде добрі, зять, сестрин чоловік... Надало йому в банковім обчестві поручитися за зятя на 30 тисяч... Зять любить взять... Звісно, знає, падлюка, своє діло.. і вузом не веде.. Взяв, а платить не хоче... Наш так і заплатив всі тридцять (*зітхає*). Дурний чоловік... За це і муки терпить... Жинка з аблакатою дітей прижила, а зять біля Полтави іменіє купив.. наш же, як дурень по шинках ходить, та нашому брату мужику жаліється: „Загубив я, люде добрі, віру! Ні в кого мені тепер вірити!“ Малодушність! У всякого чоловіка своє горе буває, як змія за серце смокче, так значить і пить? Візьму на приклад хоч нашого старшину.. Жинка його, серед білого дня, учителя до себе водить, чоловікові гроши йому на п'янство зводить, а старшина ходить собі та посьміхується.. Змарнів трошки..

Шинкар (*зітхає*). Кому яку силу Бог дав..

Кузьма. Сила всяка буває.. це справедливо... Ну? Скільки тобі? (*Росплачується*). Бери кривавицю! Прощайте люде добрі. Спокійної вам ночі... Біжу.. Пора... Акушерку з больниці до барині везу... Певно заждалася, сердешна... розмокла... (*вибігає*).

Шинкар (*після павзи*). Гей, ти! Як вас? Нещасний чоловіче, іди випий!

Семен Сер. (*нерішуче підходить і п'є*). Виходить, вже я за дві чарки винен.

Шинкар. Який тут борг? Пий і—все.. Заливай горе бідою!

Федір. Випий, барин, і мое! Ех! (*кидає пятака на шинкаса*). Пити — вмирати, не пити —

помирати... Без горілки гарно, а з горілкою, їй-бо, свобідніш! З горілкою і горе не в горе!.. Пий!

Семен Сер. Ху!.. Гаряче.

Мерик. Дай по сюди! (*Бере в шинкаря медальон та оглядає портрет*). Гм.. Після вінця втікла... Яка!

Голос з кутка Націди йому чарочку, Тихоне! хай і моє виц'є.

Мерик (*Сильно кидася медальон об землю*). Проклятая! (*Швидко йде на своє місце і лягає обличчям до стіни. Хвилювання*).

Семен Сер. Це що? Що ж це таке? (*Підіймає медальон*). Як ти смієш, скотина? Яке ти маєш право? (*Плачучи*). Ти хочеш, щоб я тебе убив? Так? Мужик! Хам!

Шинкар. Заспокойся! Не варт сердитися! Не шкло, не розбилось.. Випий ще, та лягай... (*Наливає*). Заслухався вас, а вже давно час шиньок замикати. (*Іде і замикає зовнішні двері*).

Семен Сер. (*н'є*). Як він сміє? Такий дурень! (*до Мерика*). Розумієш? Ти дурень, осел!..

Сава. Люде добрі! „Положіть храненіє устном!“ Яка користь від галасу? Дайте людям спати.

Шинкар. Лягайте, лягайте.. Годі вам! (*Іде до шинквасу і замикає шуфлядку з гринми* Спати час!..

Федір. Час! (*Лягає*). Спокійна ніч!..

Мерик (*встає і стелить на лаві свою свиту*).
Іди, барин, лягай...

Шинкар. А ти ж де ляжеш?

Мерик. Де прийдеться... Хоч на підлозі. (*Лягає на підлозі*). Мені все одно. (*Кладе біля себе*

сокиру). Йому спати на підлозі мука.. Призвичаївся до шовку, до вати...

Шинкарь (до Семена Сер.). Лягай, ваше б-діє! Годі на патрет дивиться. (Гасить світло). Кинь ти її...

Семен Сер. (хитаючись). Де ж мені лягти?

Шинкарь. На бродяги місце... Чув, відступав тобі!

Семен Сер. (підходить до свого місця). Я твоє... того... зп'янів... це тут і лягати? Га?

Шинкарь. Тут тут... не бійся, лягай... (лягає на шинквасі).

Семен Сер. (лягає). Я п'яний... Все крутиться... (дивиться на медальон). Свічечки в тебе нема? (Павза).. Ти, Марусю, чудачка.. Дивиться на мене і сміється.. (Сміється). П'яний!.. А хіба над п'яним можна сміятись?.. А ти не звертай уваги і полюби п'яного.

Федір. Вітер як віє! Аж моторошно!

Семен Сер. (смієся) Яка ти... Чи можна так крутитись?.. Тебе не піймаєш!..

Мерик. Ввижається. На патрет задивився.. (Сміється:). Комісія! Учені люди... повигадували всякі машини, всякі ліки, а нема того, щоб видумав ліки від бабських чар... Добв'рають способу всяки хвороби лікувати, а того і в головах не покладають, що від жінок гине народу більш ніж від усіх хвороб разом... Лукаві, грошолюби, немилосердві, ніякого розуму... Свекруха дрочиться з невісткою, невістка думає та гадає, як би одурити чоловіка... і кінця краю нема...

Шинкарь. Нам'яли баби тобі чуба, то й не годуюш.

Мерик. Не я оден. Спокон віку, доки мир стоить... люде плачуться.. Не дарма в казках та піснях бабу з чортом на одну лінію ставлять... Не дарма *(Пауза)*. Барин ось в дурні пошився, а я гадаеш з великого розуму в бродяги пішов, батька та неньку покинув?..

Федір. Жінщина?

Мерик. Так само, як і він... ходив мов окаяний, зачарований, щастям вихвалявся... день і ніч мов на вогні... а настав час, росплющив очи... Не кохання то було, а... шахрайство...

Федір. Що ж ти їй зробив?

Мерик. Не твоє діло... *(Пауза)*. Убив, думаеш? Короткі руки... Не те що вбеш, а ще і пожаліаш... Живи собі та будь ти... ща-сли-ва! Не бачили б тільки тебе мої очи... Забути скоріш і не згадувати... гадюки... *(Стукіт в двері)*.

Шинкар. Кого це нечиста сила привнесла.. Хто там? *(Стукіт)*. Хто стукає? *(Встає і підходить до дверей)*. Хто стукає? Проходь. Замкнено!..

Голос за дверима. Пусти, Тихоне, зділай милость! Лісора в кареті трісла! Допоможи, будь батьком рідним! Шнурочком тільки б перев'язать, а там вже, як небудь доїдем...

Шинкар. А хто їде?

Голос за дверима. Паві їде з города... 5 верстов тільки і зосталось... Поможи, зділай милость!

Шинкар. Піди скажи, що коли дасть 10 карбованців то і шнурочок буде і лісору подправимо.

Голос за дверима. Сказився ти? Собака, ти скажена! Радієш з людської біди!

Шинкар. Як знаєш... Не хочеш — не треба...

Голос за дверима. Ну добре. Підожди (Павза). Пані сказали: гаразд.

Шинкар. Милости просимо! (Відчиняє двері і впускає фурмана).

ЯВА IV.

Ті ж і Фурман.

Фурман. Здрастуйте, люде добрі... Ну, давай шнурка!.. Скоріш... Хлопці, а хто піде, допоможе?.. На чай перепаде!

Шинкар. Чого там на чай... Хай сплять... і вдвох дамо раду...

Фурман. Ху! Змучився! Холодно... в болоті. нігде сухого містечка... Ось ще що! Нема в тебе, тут, кімнати... для паві погріється? Карету покривило на-бік, сидіть ніяк неможливо...

Шинкар. Якої ще там кімнати? Хай тут гріється, коли змерзла... Буде і місцячко. (Підходить до Семена Сер. і приготує місце). Вставайте! вставайте! Полежите годинку на підлозі, поки пані нагріється (до Семена Сер.). Встаньте, ваше б-діє! (Семен Сер. підіймається). Ось тобі і місце. (Фурман виходить).

Федір. Ось вам і гість... Нелегка її принесла!.. Тепер не заснеш і до світа.

Шинкар. Шкода... мало запросив... Треба п'ятнадцять... дала б. (*Урочисто стає перед дверима і чекає*). Ви ж, люде добрі, поведітьесь делікатніше... Не вживайте словечок... (*Входить Марія Юріївна а за нею фурман*).

ЯВА V.

Ті ж, Марія Юріївна і Фурман.

Шинкар (*кланяється*). Милости просимо, ваше сіятельство! Хата наша мужича, проста... не погребуйте!

Марія Юр. Я тут нічого не бачу... Куди ж мені йти?

Шинкар. Сюди, ваше сіятельство! (*Веде її до місця біля Семена Сер.*) Сюди, милости просимо! (*Дмухнує на місце*). Окремої кімнати, вибачте, нема, але ви не сумнівайтесь: люде хороші, тихі...

Марія Юр. (*сідає рядом з Семеном Сер.*). Яка страшенна духота! Відчиніть, принаймні двері.

Шинкар. Слушаю-сь, ваше сіятельство! (*Біжить і відчиняє двері*).

Мерик. Люде мерзнуть, я вони двері навстяж. (*Встає і з грюкотом зачиняє двері*). Що за привередниця? (*Лягає*).

Шинкар. Вибачте, ваше сіятельство, це у нас дурненький... блаґенький... але не лякайтесь... спокійний... не обидить!.. Тільки, вибачте, ваше

сіятельство, я за 10 карбованців не згоден... За 15 — коли вам завгодно...

Марія Юр. Гаразд... тільки скоріш!

Шинкар. В цю хвилину... Ми це в мить...
(Витягає з під лави шинурки). В мить. (Павза).

Семен Сер. (придивляється до сусідки). Маруся.. Маруся.

Марія Юр. (дивиться на Семена Сер.) Що це?

Семен Сер. Марі... це ти? Звідкіля ти?

Марія Юр. (пізнає, скрикує, і відскакує на середину).

Семен Сер. (іде за нею). Марі... це я... я.
(Регочеться). Моя дружина... Марі! Та де це я?..
Люде, вогню!

Марія Юр. Відійдіть пріч! Брешете, це не ви! Неможливо. (Затуляє обличчя руками). Це брехня, дурниці!

Семен Сер. Голос, рухи... Марі, це я! Зараз я перестану... не буду п'яний... Голова крутиться. Боже мій!.. Стій! стій!.. я нічого не розумію. (кричить). Дружино моя! (Падає до ніг і риде).

(Біля них сходиться група).

Марія Юр. Відійдіть пріч! (до фурмана). Денис, ідем. Я не можу більше лишатись тут!

Мерик (скакує і пильно приглядається на її обличчя). Патрєт! (Хопє її за руку). Вона! вона!.. Гей люде! Жінка барянова!

Марія Юр. Гєть від мене, мужик! (Силкується видерти руку). Денисе, чого ти дивишся! (Фурман і шинкар підбігають до неї і беруть Мєрика

по під руки). Це розбішадьке гніздо! Пусти ж руку! Не боюсь я! Геть, пішли!

Мерик. Постій, зараз відпущу... Позволь сказати тобі тільки одне слово!.. Одне слово... щоб ти зрозуміла... Постій!.. (*Обертається до шинкаря і фурмана*). Геть! ви хами. Не держіть!.. Не вдержите... (*Виривається*). Не пуцу, доки не скажу того, що... тут (*б'є себе в груди*) болить... Стій! зараз... (*Б'є себе кулаком по лобі*). Ні, не дав Бог розуму! Не можу сказать... передать тобі...

Марія Юр. (*вириває руки*). Геть! П'яниці!.. Денесе! (*Хоче йти до дверей*).

Мерик (*перепиняє її*). Ну, подивись на нього хоч одним оком! Приголуб же його хоч одним ласкавим словом! Богом молю!

Марія Юр. Візьміть від мене цього... юридивого!..

Мерик. Так провадай же ти проклятая, коли так!.. (*Замахується сокирою. Страшне хвилювання. Всі скакують з жахливими криками. Сава стає межи Мериком і Марією Юр... Фурман сильно штовхає Мерика і виносить Марію Юр. з шинку. Після того всі стоять мов закаменілі. Велика павза*).

Семен Сер. (*шукє в повітрі руками*). Марі... Деж ти, Марі!

Назариха. Боже мій! Боже мій!.. Душу мою стривожили, душогуби! І що за ніч окаянна!

Мерик (*опускає руку з сокирою*). Убив я її, чи ні?

Шинкар. Дякуй Господеви... ціла твоя голова...

М е р и к. Не вбив, стало быть... (*Хитаючись, іде на своє місце*). Не привела судьба померти від краденої сокири. (*Падає на постіль і ридає*). Нудьга... Лиха моя година! (*Ридає*). Пожалуйте мене, люде добрі!..

Zavisa.

К І Н Е Ц Ь.

Театральна Бібліотека „РУСАЛКИ“.

- 1) Гр. Марусин: „Хоч раз його правда“, шутка на 1 дію, другий наклад. 0:20 М.
- 2) Д. К.: „Неповелосся“, фарса на 1 дію 0:17 „
- 3) Ле-ле: „Перший голова Ревкому“, фарса на 1 дію зі співами. 0:20 „
- 4) Ле-ле: „Після равту“, фарса на 1 дію зі співами. Дієвих осіб 6. 24 стор. 0:20 „
- 5) О. Бабій: „Воєнна любов“, жарт на 1 дію зі співами: дієвих осіб 5. 16 ст. (друге вид.) 0:20 „
- 6) І. Сургучев: „Осінні скрипки“, драма на 5 дій, переклад И. Стадника 0:75 „
- 7) Микола Айдарів: І. „Фіцлі-Пуцлі“, жарт сценічн. на 1 дію; 0:17 „
- 8) А. гр. Фредко: „Які хорі, — такі доктори“, комедія на 1 дію в пер. Стадника 0:40 „
- 9) Леонід Андреев: „Життя Людини“ драма в пер Федора Дудка, 8 арк. друку 1:00 „
- 10) И. Стадник: „Він не заздрісний“, жарт. на 1 дію, 2 арк. друку 0:25 „
- 11) А. П. Чехов: „Медвідь“, шутка на 1 дію 0:20 „
- 12) М. Старицький-М. Степняк: „Ніч під Івана Купала“, 1 дія 0:15 „
- 13) Ф. Гриневич: „Сатирично-гумористичні монольоги“ для сцени, ч. І. 0:25 „
- 14) В. В. Білібін: „Драконі“, жарт на 1 дію 0:15 „
- 15) М. Степняк: „Ніч під Різдво“, сцен. карт. 0:20 „
- 16) Ф. Душко: „Гріх“, драм. карт. 0:15 „
- 17) В. Самійленко: „У Гайхан Бей“, 0:30 „
- 18) „Сатана в бочці“ 0:20 „
- 19) В. В. Білібін: „Танцюрист“, комедія 0:20 „
- 20) Фр. Аляхнович: „Пташка щастя“, 3 дії 0:30 „
- 21) Нікорович: „Ніч новоженців“ 1 дія 0:17 „
- 22) О. Мірбо: „Злодій“, 1 дія 0:30 „
- 23) А. П. Чехов: „На битому шляху“ 0:40 „

Літературна Бібліотека „Русалки“.

ДОСІ ВИЙШЛИ СЛІДУЮЧІ ВИПУСКИ:

1. О. Бабій: Ненависть і любов. Поезії. . 0:30 Мп.
2. К. Поліщук: Скарби віків. Легенди. . . 0:50 ”
3. К. Поліщук: „Вовко“. (Із зап. книжки) 0:30 ”
4. Г. Орлівна: Шляхом чуття. Новелі. . . 0:40 ”
5. О. Бабій: Шукаю людини. Нариси. . . 0:25 ”
6. Лімниченко: Хуртовина. Поезії. . . . 0:50 ”
7. В. Софронів: Під сміх війни. Нариси. . 0:25 ”
8. К. Поліщук: Роспята душа. 0:30 ”
9. ” Веселе в сумному. Сатири. 0:50 ”
10. ” Жменя землі. Гал. легенда. 0:40 ”
11. В. Островський: Хома Дубино. Істор.
оповідання з життя Холмщини. . . . 0:20 ”
12. Т. Горобець: Квіти і бодяче. 0:75 ”
13. Г. Орлівна: Перед брамою. Новелі. . . 0:40 ”
14. К. Поліщук: Отаман Зелений. Сучасний
роман, брош. 2:25 Мп., опр. 3:75 ”
15. А. Павлюк: Незнайома. Уривки із зап. 0:35 ”
16. Ф. Дудко: Краса життя. Оповідання 0:35 ”
17. В. Островський: Вівці і пастирі. Опов. 0:50 ”
18. О. Бабій: Гнів. Новелі. 2:00 ”

 ЦІНИ ОСНОВНІ! Кождоразово треба осно-
вну ціну помножити через обов'язуючий множник
(В часі до 15. V. 1923. обов'язує множник 4000).

50

50067

„Русалка“ Львів, Куркова 10 —

Ліна дістати ще слід. книжки:

А) Вид. С У. Д.

1. Васильченко: Куди вітер віє, 1 дія	0:30
2. Г. Журба: Меланка, 1 дія	0:20
3. Васильченко: На перші гулі, 1 дія	0:30
4. Тогобочний: Борці за мрії, 4 дії	1 00
5. М. Старницький: Як ковбаса та чарка, то миветься й сварка	0:40
6. Ів. Ольбрахт: П'ятий акт 1 дія	0:40

Б) Вид. „Добра книжка“.

Й. Єргензев: Прічті	1:00
Малий Петрусь	0:30
О. Водревич: „Голгофта“ або хрестна дорога	0:75
Едгар По: Червона смерть	0:50
О. Костельник: Пісня Богові	2 00

В) Ріжні чужі видання:

1. Ч. Дікєнс: Сверщок на печі	2:00
2. Великий ілюстр. сонник	1 25
3. Новий укр. співанник воєнний	0 50
4. Рінальдо Рінальдіні	0:30
5. Гей не дивуйте, співанник	0:15
6. Т. Горобець: З мого записника	0:15
7. Приказки й пословиці	0 50
8. Самоук німецько-руський	1 00
9. Будзиновський: Підодну булаву	2:00
10. „ Осаул Підкови	2 00